

կիր»⁽³⁵⁾ : Ան կը խօսի նաեւ Էջմիածնի մէկ նշանաւոր գորգին մասին , սակայն այդ վանքին մէջ , ինչպէս նաեւ մեր միւս հին վանքերուն մէջ հին եւ ընտիր գորգեր չեն մնացած : Էջմիածին կը պահուի հայերէն արձանագրութեամբ գորգ մը Ժէ դարուն սկիզբները հիւսուած : Սակայն Հայոց այս մայրավանքը եւ կաթողիկոսարանը պէտք էր որ մեծարժէք գորգերու խիստ ճոխ հաւաքածոյ մը ունենար : Օտար եւ գորգէ հասկցող հին ուղեգիրները դովասանքով կը խօսին իրենց այցելութեան միջոցին տեսած գորգերու մասին : Ֆրանսացի ուղեգիր Թավենիէ , որ Ժէ դարուն Էջմիածին այցելեց , կը վկայէ որ տաճարին «դետինը նաեւ դասը եւ եկեղեցիին յատակը , խորանին աստիճաններով միասին , ծածկուած են ճոխ գորգերով : Որովհետեւ անոնց (Հայոց) ամէնքն ալ եկեղեցի մտնելէ առաջ իրենց կօշիկները կը հանեն» : Պօսելով կաթողիկոսական դահլին մասին՝ ան կը վկայէ որ «կաթողիկոսը նստեցաւ աթոռի մը վրայ որ մետաքս գորգերով ծածկուած էր»⁽³⁶⁾ :

Դժբախտաբար հին ժամանակներէ հայերէն յիշատակարաններով քիչ թիւով գորգեր հասած են մեզի : Ասոնց մէջ հնագոյնը Էջմիածնի Ժէ դարեան հայերէն յիշատակարանով գորգ է : Իրաւ է , մենք քիչ վերը արձանագրեցինք 1202 թուականէն նկատուած հայերէն յիշատակարանով գորգ մըն ալ , սակայն կրնայ ըլլալ որ յիշատակարանը օրինակուած ըլլայ միայն աւելի հին գորգէ մը , եւ այժմու օրինակը պատկանի աւելի վերջի ժամանակներուն :

Յաւալի է որ Էջմիածնի գորգին յիշատակարանը չունիմ : Դժբախտաբար կամքէս անկախ պատճառներով 1931ին Էջմիածին այցելութեանս այս գորգը չտեսայ : Ոչ ալ այլուր անոր մասին ծանօթութիւն հրատարակուած է :

Յաջորդ յիշատակարանով գորգը այժմ կը գտնուի Լոնտոնի Սաութ Բէնսինկթրին թանգարանը , հետեւեալ բոլորգիր հայերէն յիշատակարանով . «Էս Գուհարս մեղօք լի հողովս տկար . ես նորահաս ձեռամբ իմով գործեցի ով որ կարդայ մէկ բերան ողորմի զիս թվ . ԹՃԽԹ (1700)»⁽³⁷⁾ :

Յիշատակարանին համաձայն՝ գորգը հիւսուած է Գոհար անուն հայուհիէ մը , որ կը խոստովանի նորահաս կամ սկսնակ ըլլալը գորգահիւսութեան արհեստին մէջ : Ասիկա որոշ կ'երեւայ գորգին համեմատաբար կոշտ հիւսուածքէն , յիշատակարանին սկիզբի մասը յետին ժամանակներուն խառնակուելէն :

1701ին Էջմիածին դեռ ունէր ընտիր գորգեր : Ֆրանսացի ուղե-

(35) The Travels, London, 1850, Vol. II, p. 188.

(36) Collections of Travels, London, 1684, Vol. I, p. 13: Թավենիէ ունի հետաքրքրական ծանօթութիւն մըն ալ երբ կը խօսի Ս. Ստեփանոս վանքի մասին , որ մեծած պողահաւաք եպիսկոպոսի մը մարմինը «եկեղեցւոյն մէջ գետինը սրբաւորած գորգի մը վրայ դրուեցաւ , երեսը զէպի խորան դարձուած» : (Անդ , էջ 18) :

(37) Revue Syria, 1928, p. 255.